

tikus határozottsággal. Vajjon azt akarja-e mondani, hogy a művészet ellensége az erkölcsi tökéletességnek? Aligha! Hiszen ez a nagyon is élesen beállított ellentét a munka végén valami kibékítő harmóniában oldódik fel. Csak az a baj, hogy ez a megoldás alig pár mondattal van elintézve, egy-két halvány ecsetvonással odacsapva, és az egész munkának a művészet destruáló hatását hangsúlyozásával szemben elégtelen kifejezésű. Mintha az írónak e kibékítő ellennehezéke sehogyszem tudná a munka legnagyobb részének mondanivalóját a szándékolt harmóniába egyensúlyozni. Elvégre hiszen értjük, hogy mit akart a szerző mondani, de mintha az elrendezés, a hangsúly ökonómiájával nem rendelkeznek eléggé. Különös, hogy a részletekben ennyire tudatosnak látszó művész a teljességben ilyen rapszódikusan elnagyolt.

A munkának azonban a végső — hogy úgy mondjuk — artisztikus szárnyszegettsége mégsem tudja az olvasót hálátlaná tenni azokkal a finom szépségekkel szemben, amelyek az egész mű olvasása közben gyönyörködtették.

Galamb Sándor.

A szerzetesség története. A Szent István Társulat a „Szent István Könyvek” kiadásával a múlt és jelen egyetemes érdekű problémáinak, melyek hazánk társadalmi életét irányították és a jelennek is mozgató erői, katolikus világnézeti alapon a tudomány mai állásának megfelelő feldolgozására és ismertetésére vállalkozott. E célt szolgálja Balanyi Györgynek az említett sorozatban megjelent munkája is: A szerzetesség története, amely a kijelölt célhoz és a rendelkezésre álló szűk keretekhez képest elég szerencsésen oldja meg feladatát. Vázolva a szerzetesség kezdeteit, rámutat a keleti népeknél is jelentkező hasonló irányú törekvésekre. De nem ezből, hanem az akkori társadalmi viszonyokból s főleg az új krisztusi hit tanításából eredeztetni a szerzetességet, mely inspirációt az egyiptomi remetességből merít évszázadokon át. Az intézményes szerzetesség nyugaton, a római szellem befolyása alatt jött létre. A tökéletesedés vágyától vezetve, egyének lemondanak vagyónokról, családról és akaratról, hogy Istennek tetsző életet éljenek. Szegénység, szüzesség és engedelmesség: a szerzetesség jellegzetes is-

mertetőjelei. Míg a szemlélődő életre fogékonyabb keletiek nagyobb súlyt helyeznek az önsanyargatásra, a nyugati, az európai szerzetesség idők folyamán a népneveléssel kapcsolja össze a kontemplatív életet, s így a külvilággal való érintkezést megtalálván, maradandóvá lesz. A kor szelleme hozza létre a Szent Benedek-rendet, a hitetlenek elleni harcok közt születnek meg a lovagrendek, a városi élet kialakulása pedig a kolduló rendeket hívja életre. A szerzetesi eszményt számtalan rend igyekszik megvalósítani. A fejlődés folyamán természetesen néha bajok is jelentkeznek, de az egyház mindig azok kiküszöbölésén fáradozik. Luther és Kálvin reformátóri működése is tisztító hatással van a katolikus egyházi életre. Régi szerzetesrendek, melyek már nem felelnek meg hivatásuknak, eltűnnek a porondról és helyükbe az újkor szerzetesei, a „szabályozott” papok lépnek, kik közül nagyobb elterjedtségre a jezsuiták és piaristák örvendenek. A 18. század végén egész Európán áthömpölygő hitlenség sem tudja végleg megsemmisíteni a szerzetesi intézményt, mely a 19. században éli renaissance-át, fényes bizonyosságául annak, hogy maga a szerzetesség még nem túlhaladott intézmény. Újabbban azonban valamennyi rend a kulturális téren való működésre rendezkedik be, részint az oktatás, részint a betegápolás, részint a hitejlesztés terén szolgálván az egyetemes kultúra előmozdítását.

Balanyi munkája igazolni látszik azt a felfogást, hogy a szerzetesség nem közvetlenül az egyház céljainak előmozdítása végett jött létre, azonban szervezetével fejlődésének további folyamán mégis önkéntelenül az egyház egyik pillérévé vált. Ami a munka beosztását illeti, a szerző nem időrendben, hanem típusok szerint ismerteti az egyes rendeket, s a típusokon belül csak a férfi-rendekkel foglalkozik. Balanyinak az egész munka folyamán sikerült összeegyeztetnie a tudomány követelményeit a népszerű előadás előnyeivel s így laikusok is élvezettel olvashatják.

Lukcsics Pál.

Voinovich Géza: Madách Imre és az Ember tragédiája. (Franklin.) Változatlan újra-nyomatása az 1916-ban megjelent tanulmánynak, melyet akkor a bíráló nagy tetszéssel

és elismeréssel fogadott. Újbóli megjelenése alkalmából megelégedhetünk a mű egyszerű, meleg ajánlásával. Aki a Madách-centenárium alkalmából az Ember tragédiáját újból elolvassván, szerzőjéről s a nagy költeményről közelebbi felvilágosítást keres, az legcélszerűbben Voinovich könyvéhez folyamodhat. Egyszerű és mégis emelkedett — tudnivalókat és megfigyeléseket könnyed folytatossággal közlő —, elmélyedő tanulmányból fölmerülő, de korántsem tudákos modora: meg fogja találni az utat a szakkörökön messze túl, a laikus érdeklődők lelkéhez is. Főrésze s egész tárgyalásának, adatrendszerének és gondolatmenetének végcélja — amint természetes is — az Ember tragédiája méltatása és magyarázata. Életrajz, a költő korábbi műveinek méltatása, lelki jellemzése, gondolatérlelődésének nyomon követése: mind e végső nagy feladat megalapozását célozza s a felé irányul. A könyv második, nagyobbik fele az Ember tragédiája körül állapodik meg, elmélyedő, sok szempontú figyelemmel.

M—N.

Ferenzi Zoltán: Petőfi. (A Pantheon Irod. Intézet Rt. kiadása.) Némi elfogultsággal vesszük kezünkbe ezt a kis könyvet. Írója a Petőfi-irodalom legrégibb munkása, akiben egykori mesterének: a tudós Meltzl Hugónak lelkesége oly erős gyökeret vert, hogy egész életét Petőfinek szentelte. Senki többet nem áldozhat a költőnek. Egy élet — nagy szó! — fáradhatlan munkásságának rövidre fogott eredménye e könyvecske s ez a tény már magában is elgondó arra, hogy a bírálótl lefegyverezze. „Mert ha minden egyéb fogratékos lesz is benne a lelkesedés és odaadás, a hit és meggyőződés egész lesz”, — mondja írója — kinek „összes törekvéseit kielégíti, ha azt fogják mondani, hogy a pillantás, melyet a költőre vet, világos és hogy a lényeg benne van”. É szerényre szabott törekvésnek igazán nem nehéz célt érni, ha számba vesszük, hogy az írónak saját munkássága eredményén kívül elég gazdag esztétikai irodalom állt rendelkezésére. Hiszen már Gyulai Pál és Salamon is „világos” pillantást vetett a költőre s az előbbinek előadásai a „lényeges”-t csaknem kimerítették. Ferenczi Zoltán célja körülírásában tehát túlszerűen s igéreteinél jóval többet ad. Nem csak „egy pillantást”

vet tárgyára, de belemélyed, körüljárja, minden oldalról megvilágítja, magyarázza, dicsőíti, szóval kimerítő jellemrajzot ad a költőről. A jellemrajz a nagyközönségnek készült s így természetes, hogy Ferenczi kerüli a mélyebbet s tán fásasztöbb elemzéseket. Új, esetleg vitatható szempontokból sem törekszik nézni tárgyát. Az átlagolvasókból álló nagyközönség pozitív igazságokat akar; megállapításokat s nem föltevéseket. Innen van, hogy Ferenczi könyve, célja szerint, *leszűrt* igazságokat tartalmaz s az író saját kutatása eredményeit a Petőfi-irodalomban csak olyan ítéletekkel egészíti ki, melyeket már az idő is szentesített. Nem eredetieskedő akar lenni, hanem megbízható és lelkiismeretes.

Ez a pontosság és megbízhatóság a fő erénye a könyvecskének, mint általában Ferenczi egész irodalmi munkásságának is. Szinte közmondássá vált a „Lássuk Ferenczit” szólás, ha Petőfi valamely életrajzi adatára nézve vita folyt valahol. S érdekes, hogy az író e csaknem kínos pontosságot a laikus olvasóval is azonnal éreztetni tudja, mikor tudomására hozza, hogy a *János vitéz* 1496 sorból, *Az apostol* 2816 sorból áll. Kinek juthat csak eszébe is e művek olvasásánál a sorok számára gondolni? — Ferenczinek. Mert ő annyi lelkesedéssel, oly szokatlan rajongással olvassa, forgatja, méri Petőfinek minden alkotását, hogy nagy szeretetében e talán jelentéktelen, külső adatok összeállítását is fontosnak tartja. Innen van, hogy az olvasó teljes bizalommal fogadja minden életrajzi közlését: kéri, hogy minden adat mögött rengeteg utánjárás; fásasztó kutatás és gondos mérlegelés emésztette az író idejét.

Ferenzi könyve a költő életén kívül az emberrel, a költő elveivel s végül műveivel foglalkozik. Stílusa a lehető legpuritánabb egyszerűségre törekszik, mintha ezzel is jelezni akarná, hogy nem önmagára, hanem a költőre hívja fel a figyelmet. Egy-egy hasonlata is inkább magyarázat, mint díz s ha azt mondja, hogy a Tisza Petőfi életéhez és egyéniségéhez hasonló, ezzel is inkább a költőnek a folyó iránt érzett vonzalmát akarja indokolni. Érdekesnek tartom megemlíteni, hogy e sorok írója egy még Ferenczi könyvének megjelenése előtt írt tanulmányában — mely azonban még nyomdafestékre vár — a költő és a